

Casusluk: Dostlar Arasında Lafı mı Olur? - Kaan Kutlu Ataç

“Beyefendiler birbirlerinin mektuplarını okumazlar.” - ABD Dışışleri Bakanı Henry L. Stimson.

“Bilgi güçtür.” Thomas Hobbes, *The Leviathan*.

“alma.” *The Ten Commandments*.

Kripto cihazlar üretiminde uzmanlaşan Philips firmasının eski bir alışanı, 15 Şubat 2020’de katıldığı bir televizyon programında, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu çok sayıda ülkeye satılan kripto cihazlarına dışardan müdahale edilmeyi kolaylaştırıcı işlemler uygulandığını

ifşa etti. Philips uzmanının iddiası bununla da sınırlı değildi: Türkiye'nin büyükelçilikleri ile gizli haberleşmesinde ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iç iletişimde kullanılan bu cihazlara sızılması konusunda şirket ile ABD'nin Merkezi İstihbarat Teşkilatı (*Central Intelligence Agency* - CIA) arasında görüşmeler yapılmıştı (*Daily Sabah*, 2020).

Müttefiklerin birbirlerine karşı istihbarat faaliyetleri yürütmesi her ne kadar konunun uzmanlarını şaşırtmasa da, Türkiye kamuoyunda NATO üyesi ülkelerin birbirlerine karşı bu tür faaliyetleri yürütüyor olmaları şüpheyle karşılandı. Herkesin kafasındaki soru, NATO'nun kuruluş felsefesini en iyi yansıtan 5. maddesinde belirtildiği üzere, "üye ülkelerden birisine karşı yapılan silahlı saldırı tüm üye ülkelere yapılmış" kabul ediliyorsa ve üyeler, ittifak ruhu çerçevesinde birbirleri için savaşa girmeyi dahi göze alıyorsa, neden birbirlerine karşı istihbarat faaliyeti yürütme ihtiyacı duyarlar idi.

Bu sorunun cevabını ABD'nin 44.

Başkanı Barack Obama'nın 1 Temmuz 2013'te basına verdiği beyanatta bulabiliriz.

Obama öncelikle tüm ülkelerin istihbarat örgütlerinin diğer tüm devletlere karşı casusluk faaliyeti yürüttüğünü belirtiyor ve ekliyor; "İstihbarat örgütleri, dünyayı daha iyi anlamlandırmaya çalışıyorlar...[Bunun için de] açık kaynaklardan elde edilmesi mümkün olmayan bilgilerin ötesinde bir arayış içerisindedir. Sizi temin ederim ki, Avrupa başkentlerinde, kahvaltıda ne yediğimle ilgilenmiyorsa da, en azından liderleriyle yapacağım toplantılardaki konuşma başlıklarımı merak eden insanlar var. İstihbarat servisleri böyle çalışır."

Obama'nın bu açıklaması kısa ama gayet netti: "İstihbarat örgütlerinin varlık nedeni işte tam da budur" (White House, 2013).

Yani, her şeyi merak etme ve bunlarla ilgili bilgi toplama. Bu çaba, işin

doğası gereği, düşmanlarınız veya rakipleriniz kadar, dostlarınızın da siyasi, askeri, teknolojik, ticari, ekonomik ve diplomatik alanlardaki muhtemel hareket tarzlarını derinlemesine öğrenilmesini içerir.

Uluslararası diplomasiinin aslında bu çok bilinen sırrı istihbaratın doğasının ne olduğu sorusunu bir kez daha kamuoyunun karşısına çıkarttı. İstihbaratı

hayata bağlayan yegâne unsur bilgidir. İstihbarat örgütleri kelimenin tam anlamıyla dinmek bilmeyen bir bilgi açlığı içerisinde dirler. Kamuoyunun veya karar vericilerin öncelik sıralamalarında en alt düzeyde yer alan konularda dahi bilgi toplama planları hatırı sayılır kalınlıkta bir cilt oluşturur. Zira, bugün işe yaramayacağı düşünülen en küçük bilgi kırıntısı pekâlâ gelecekte bilinmeyi

anlama ve belirsizliği en aza indirme oyunundaki yap-bozu tamamlayacak kritik bir parça olabilir. En alakasız görünen küçücük bir bilginin rakipleriniz karşısında sizi karşılaştırmalı üstünlüğe taşımayacağıının garantisini kim verebilir?

Bilgi her dönemde anarşik bir düzenin hâkim olduğu hükümetler arası ilişkilerde hayati derecede önemliydi. Bugün daha da önemli bir noktaya gelmiş durumda. Bu nedenle, istihbarat mantığı milli çıkarlarla uzaktan yakından ilintili olduğu ya da olabileceği düşünülen her türlü bilgiyi toplamayı gerekli kılar. Bu kapsamda istihbaratın bilgi toplama gayreti hedef/ler söz konusu olduğunda hasım/dost ayrımı yapmaz, yapamaz. Çünkü istihbaratın karanlık ve sert dünyasında hasım veya dost kavramı yoktur. Zira, unutulmamalıdır ki, bugün çok yakın gözüken bir dostunuz, milli çıkarların çatışması durumunda yarın kolaylıkla düşmanınıza dönüşebilir. Bu kapsamda, "Uluslararası İlişkilere Giriş" derslerinin ilk cümlelerinden birisi olarak öğretilen, 19.yy'da İngiltere'de başbakanlık ve dışişleri bakanlığı yapmış olan Henry John Temple'a atfen aktarılan ifade istihbarat dünyası için de geçerlidir: "Bizim ebedi müttefiklerimiz ve daimî düşmanlarımız yoktur. Sadece çıkarlarımız ebedi ve daimidir. Vazifemiz bu çıkarların takip edilmesidir. İngiltere başbakanlarının her biri İngiltere'nin çıkarları için politikalarında bunu şiar edinmelidir" (Heath, 1969).

Hedefinizdeki devlet başkanın eşi kameralar önünde kocasının/karısının elini hoyratça iterse istihbarat analizcisine iş çıkmış demektir.

İstihbarat dünyası yalnızca hasım veya gelecekte hasım olması muhtemel ilişkiler üzerine kuruludur. Bu anlamıyla bilgi toplama faaliyeti, örneğin hedefiniz bir ülkenin devlet başkanıysa ona ait en küçük detayı dahi içermektedir. Hedefinizdeki

devlet başkanın eşi kameralar önünde kocasının/karısının elini hoyratça iterse istihbarat analizcisine iş çıkmış demektir. Analizcinin yapacağı ilk şey evlilik konusunda uzman bir psikiyatra danışmak ve bu davranışın detaylı bir bilimsel açıklamasını istemek olacaktır. Çünkü devlet başkanının halet-i ruhiyesi hakkındaki bilgi kritik bir uluslararası müzakerede elinizi güçlendirecektir.

Dolayısıyla

CIA ve diğer ülkelerin istihbarat örgütleri için analiz edilecek liderin hasım veya dost ülkeden olmasının bir önemi yoktur. Benzer şekilde, bilginin hangi alanda olduğu da önemli değildir. Bir şirket, bir kişi ya da yabancı bir hükümet. Tabii istihbarat toplama işine girdiğinizde casusluk oyununun altın kuralı da otomatik olarak devreye girer: “her ne pahasına olursa olsun yakalanma”.

İlk

daimî elçiliklerin 16. yy.’da İtalyan şehir devletlerinde faaliyete geçmesiyle birlikte elçiliklerin mektupları gizli yöntemlerle açılıp okunmaya başlanmıştır. Kimi devlet görevlilerinin mum mühürleri açmak için daimî olarak istihdam edilmeleri de bu dönemde başlamıştır. Günümüzde bu işi artık yüksek teknolojiyle donanmış resmi örgütler yürütüyorlar. Konunun en yakın örneklerinden

biri, ABD’nin en güçlü istihbarat örgütlerinden birisi olan Milli Güvenlik Ajansı (*National Security Agency - NSA*) eski çalışanı Edward Snowden’in ifşa ettiği dokümanlardır. Söz konusu dokümanlar arasında ABD ile yakın ilişkileri olan Meksika ile ilgili olanlar bu anlamda özellikle dikkat çekiciydi. Zira, dokümanları inceleyen Alman *Der Spiegel* dergisi NSA’in

Meksika Devlet Başkanı Felipe Calderon'un e-posta hesaplarına sızdığını, Meksika hükümet üyelerinin yazışmalarına vakıf olduğunu ortaya çıkarttı. Yazışmalarda ülkenin diplomatik, ekonomik ve liderlik yapısının nasıl hareket ettiği, siyasal sistemin ve iç istikrarın nasıl olduğu yönünde çok kıymetli bilgiler vardı.

NSA'in

"İsmarlama Erişim Operasyonu" (*Tailored Access Operations* - TAO) olarak isimlendirdiği bu casusluk faaliyeti Beyaz Saray'ın bilgisi dâhilinde gerçekleştirmiş ve bizzat ABD Başkanı tarafından onaylanmıştı.

Dokümanlar NSA'in casusluk faaliyetlerinde öncelik sıralamasını da gözler önüne sermişti. Buna göre, 1 en yüksek ve 5 en düşük öncelik olmak üzere, örneğin ABD için Meksika'nın uyuşturucu politikası "1", ülke liderliği "3", ekonomik istikrarı, askeri kapasitesi, insan hakları ve uluslararası ticari ilişkileri "3", karşı-casusluk ise "4" seviyesinde bir öneme sahipti (Glüsing vd., 2013). Şüphesiz TAO, NSA için önemli bir başarı ve istihbarat analizcileri içinse altın madeniydi. NSA'in Meksika'ya yönelik faaliyetleri 2012'de başkanlık seçimlerinin güçlü aday Peña Nieto'nun cep telefonuna yönelik sızma olayında daha da ileri boyuta taşınmış, NSA Nieto'nun 85,489 mesajına ulaşmıştı.

Kamuoyuna yansıyan NSA belgelerine göre ABD, Almanya şansölyesi Angela Merkel, Fransız cumhurbaşkanları Jacques Chirac, Nicolas Sarkozy ve Francois Hollande ile ilgili de casusluk faaliyetleri yürütmüştü. İstihbarat toplama ihtiyaçları çerçevesinde NSA, *Espionnage Élysée* başlıklı bir dosya üzerinden Fransa'nın ekonomisi, hükümet politikaları, diplomasisi ile bankacılık ve ticari faaliyetleri de dâhil olmak üzere pek çok alanda istihbarat toplamıştı (*Wikileaks.org*). Belgelere göre ABD, müttefiki Fransa'nın Filistin ile İsrail arasında Washington'u devre dışı bırakan bir barış süreci yürütmeye çabasıyla rahatsız olmuş gibiydi. Ne de olsa "büyük abi" den habersiz Ortadoğu barış süreci uluslararası diplomasi ruhuna aykırıdır.

Tüm bunlar ortaya döküldüğünde Fransızların yaptığı “müttefikler arasında casusluk faaliyeti kabul edilemez” açıklamalarının Amerikan istihbaratçıları için bir anlam ifade etmediği ortadadır. Ne de olsa, belgelere göre “ABD’nin Fransa’yla ilgili casusluk faaliyetlerine devam etme arzusu” NSA için ana noktaydı (BBC, 2015). Öte yandan, diğer ülkelerdeki istihbaratçıların NSA’daki meslektaşlarını kıskandıklarına ise hiç şüphe yok. Çünkü ister hasım ister muhtemel hasım olsun yabancı ülke hükümetlerinin karar alma mekanizmalarına sızabilmek bütün istihbarat örgütlerinin en renkli hayalidir.

Fakat güzel rüyaların kâbusa dönüşmemesi için istihbaratın altın kuralına harfiyen

uymak gerekir: “ne pahasına olursa olsun iş üzerinde yakalanma”. Nitekim gelişmeler karşısında Obama, Nieto’ya iddiaların soruşturulacağı ve sorumluların cezalandırılacağı sözünü vermiştir. Casuslukta suçüstü yakalanmanın en büyük riski tam da buradadır. Ülkenin itibarı ciddi şekilde zedelenir ve uluslararası ilişkilerde tamiri zor hasarlara yol açar. İlişkilerin düzeltilmesi ise istihbarat örgütlerinin karanlık işleri hakkında bilgisi olmayan (!) centilmen diplomatlara kalır.

Yine

Snowden’ın ifşa ettiği belgelerden öğrendiğimiz üzere, Nisan ve Eylül 2009’da Londra’da

düzenlenen G20 toplantılarında NSA’in İngiliz muadili olan Hükümet İletişim Merkezi (*Government Communications Headquarters - GCHQ*) “toplantılara katılan delegasyonların iletişimlerine sızmayı başarmıştı. GCHQ tarafından “muazzam bir istihbari kapasite” olarak adlandırılan bu sızmaların hedeflerinden birisi dönemin Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ile 15 kişilik Türk heyetiydi. GCHQ analizcileri “ilk defa canlı olarak kimin kimle neyi konuştuğunu öğrenmek ve bu bilgileri müzakereleri yürüten İngiliz heyetindeki uzmanlara anında aktarmak suretiyle, İngiltere’nin Türkiye’ye karşı hep bir adım önde olmasını ve görüşmeleri istedikleri alanlara çekebilmelerine imkân sağlamışlardır

(MacAskil vd., 2013).

Casusluk iddiaları üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada,

uluslararası işbirliğine dayalı karşılıklı güven ve saygının olduğu bir ortamda iddialarda en ufak bir doğruluk payı bulunsa dahi olayın iki ülke açısından bir skandal olacağı vurgulanmıştı (*Anadolu Ajansı, 2013; Milliyet 2013*). GCHQ'nun Türk bakan ile delegasyonu hedef alarak iletişimlerine erişmesinin ne faydası olabilir? Cevap çok basittir. Önemli bir ekonomik gücün uluslararası sisteme dair niyetlerinin müzakerelerden önce bilinmesi İngiliz hükümetinin elini güçlendirecektir. Türkiye'nin ekonomik ve mali politikalarda takınacağı tutumun bilinmesi şüphesiz en nihayetinde İngiliz ekonomisi ve iş dünyasının avantajına olacak ve Londra'nın rekabetçi üstünlüğünü arttıracaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin müttefiki İngiltere'nin istihbarat hedefi olmaktan kaçınması mümkün değildir. Zaten aksini düşünmek saflık olurdu.

Uluslararası alanda sadece büyük devletler istihbarat işiyle uğraşmaz.

Uluslararası

alandaki sadece büyük devletler istihbarat işiyle uğraşmaz. Son yıllarda ABD istihbarat

servislerini bazı eski çalışanlarının İsrail'in ABD'ye yönelik casusluk faaliyetlerinde bulunduğu iddialarını gündeme getirmeleri bunun tersi duruma bir örnektir. Bu iddialar daha çok yaşamsal anlamda ABD'nin desteğine ihtiyaç duyan İsrail'in Beyaz Saray çevresine yerleştirdiği yüksek teknoloji ürünü cihazlarla Amerikan yönetiminin iletişime hülul ettiği yönündedir (Mortazavi, 2019). Kısaca, dostlar arasındaki casus oyununda herkes hem av hem de avcı durumundadır.

Müttefiklerin

birbirlerine yönelik istihbarat faaliyetleri yürütmesine dair örneklerin sayısını arttırmak elbette mümkün. Yazının giriş kısmında paylaşılan Philips örneği de bu çerçevede ne ilk ne de son olacaktır. İster eski usul olsun ister yüksek teknoloji yöntemleri kullanılsın, istihbarat dünyasında değişmeyen kurallar vardır: hasımlarınızla ilgili mümkün olan en fazla bilgiyi istihbar edin, bunları tasnifleyin, değerlendirin ve siyasi karar alıcıya sunun. Ayrıca, bu süreci doğru zaman ve yeri gözeterek sürekli tekrarlayın. Siyasi karar alıcı bu kıymetli malzemeyi ülke siyasetinin doğru şekilde yürütülmesinde milli çıkarlar

için kullanacaktır. Sonuç olarak, hasımlarınızın olduğu kadar müttefiklerinizin de niyetini önceden bilmek her zaman için iyi bir şeydir.

Kaldı ki dostlar arasında casusluğun lafı mı olur? Tabii ki, casusluğun altın kuralını unutmamak kaydıyla: “Kesinlikle yakalanmayın”.

Kaynaklar

“[Ankara’dan Kraliçe’ye tavrı](#)”, *Milliyet*, 20 Haziran 2013. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020).

“[Espionnage Élysée](#)”, *Wikileaks.org*, 29 Haziran 2015. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020).

Glüsing, Jens, Laura Poitras, Marcel Rosenbach ve Holger Stark (2013). “[NSA Accessed Mexican President’s Email](#)”, *Spiegel International*, 20 Ekim. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020).

Heath, Edward (1969). “Realism in British Foreign Policy”. *Foreign Affairs*, Cilt 48, No 1, pp. 39-50.

MacAskill, Ewen, Nick Davies, Nick Hopkins, Julian Borger ve James Ball (2013). “[GCHQ intercepted foreign politicians’ communications at G20 summits](#)”, *The Guardian*, 17 Haziran. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020)

Mortazavi, Negar (2019). “[Israeli spying is not new - but the Trump](#)

[administration's response is](#)". *Independent*, 13 Eylül. (erişim tarihi, 22 Şubat 2020).

["Philips helped US spy on Turkey, ex-employee says"](#), *Daily Sabah*, 16 Şubat 2020. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020).

["Spying claims of the Guardian worrying, Turkish Foreign Ministry"](#), *Anadolu Agency*, 17 Haziran 2013. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020).

["US 'spied on French presidents' - Wikileaks"](#), *BBC News*, 24 Haziran 2015. (erişim tarihi, 16 Şubat 2020).

The White House (2013). ["Remarks by President Obama and President Kikwete of Tanzania at Joint Press Conference"](#). Washington, D.C.: The White House, Office of the Press Secretary, 1 Temmuz. (erişim tarihi, 17 Şubat 2020).

Kaan Kutlu Ataç, Hacettepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olmuştur. Aynı üniversitede Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler alanlarında yüksek lisanslarını tamamladı. Ataç, 2016'da Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü'nden doktora derecesini aldı. Mersin Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi olan Ataç, Milli Savunma Üniversitesi'nde Misafir Öğretim Üyesi olarak dersler vermektedir.